

การสร้างสันติประชาคมตามแนวพุทธ

Building a Peaceful Community According to Buddhism

ไตรรัตน์ ณะประกอบกรณ์ Trirat Thanaprakopkorn^๑
พระศรีวินยาภรณ์ Phra Srivinyaphon^๒

Received: July 11, 2019

Revised: December 16, 2019

Accepted: December 18, 2019

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องการสร้างสันติประชาคมตามแนวพุทธ มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ ๑) เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างสันติประชาคม ๒) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการสร้างสันติประชาคม ๓) เพื่อบูรณาการการสร้างสันติประชาคมตามแนวพุทธ และ ๔) เพื่อนำเสนอแนวทางและการสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ “รูปแบบการสร้างสันติประชาคมตามแนวพุทธ” การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยรวบรวมจากข้อมูลปฐมภูมิ และสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิทางพระพุทธศาสนาและสันติศึกษา ผลการวิจัยพบว่าแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างสันติประชาคม เป็นวิธีการสร้างให้สังคมให้เกิดความสงบ มี ๒ แนวคิด คือ ๑) การสร้างสันติประชาคมตามทัศนะต่าง ๆ และ ๒) การสร้างสันติประชาคมตามแนวพระพุทธศาสนา หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการสร้างสันติประชาคม มีหลักธรรม ๖ ประการ ได้แก่ หลักไตรสิกขา หลักสาราณียธรรม หลักอภิธานียธรรม หลักกัลยาณมิตร หลักโยนิโสมนสิการ และหลักอภัยทาน บูรณาการการสร้างสันติประชาคมตามแนวพุทธ มีการสร้าง ๔ ขั้นตอน คือ ๑) การสร้างสันติทางกาย ๒) การสร้างสันติทางจิต ๓) การสร้างสันติทางปัญญา และ ๔) การสร้างสันติทางสังคม รูปแบบการสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการสร้างสันติประชาคมแนวพุทธ คือ “CPAP MODEL”

คำสำคัญ : สันติประชาคม, พระพุทธศาสนา

^๑ สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย Buddhist Studies, Graduate School, Mahamakut Buddhist University, Thailand, e-mail: triratsing@hotmail.com

^๒ สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย Buddhist Studies, Graduate School, Mahamakut Buddhist University, Thailand, e-mail: srivin2558@gmail.com

Abstract

The objectives of the article entitled “Building a Peaceful Community According to Buddhism” were as follows: 1) to study the concept, 2) to study the Buddhadhamma, 3) to integrate, and 4) to propose a guideline and new body of knowledge about building a peaceful community according to Buddhism. This qualitative study was collected from the primary data and in-depth interviews. The results of the study were found that: There are 2 concepts of building a peaceful community: 1) according to various views and 2) according to Buddhism. There are 6 principles of building a peaceful community: The Threefold Training, Sāraṇīyadhamma, Aparihāniyadhamma, Kalayāṇamittatā, Yonisomanasikara, and Abhayadāna. There are 4 steps of building a peaceful community: 1) Building bodily peace, 2) Building mental peace, 3) Building wisdom peace, and 4) Building social peace. The guideline and body of knowledge concerning the building a peaceful community according to Buddhism could be concluded in “CPAP MODEL”.

Keywords: Peaceful Community, Buddhism

๑. บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยมีปัญหาความมั่นคงภายในประเทศที่ทำให้เกิดความสับสนวุ่นวายหลายประการ เช่น การแบ่งพรรคแบ่งพวกจนเกิดความแตกสามัคคี อันมีสาเหตุมาจากความขัดแย้งทางการเมือง แล้วนำมาสู่การทำรัฐประหารในปี พ.ศ. ๒๕๔๙ และปี พ.ศ. ๒๕๕๗ ผลของการขัดแย้งก็ยังคงปรากฏให้เห็นอยู่ในรูปแบบของการเดินขบวนประท้วง และการใช้ความรุนแรงทั้งในกรุงเทพมหานครและส่วนภูมิภาค นอกจากนี้ เหตุการณ์ความไม่สงบใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ก็มีการฆ่าผู้บริสุทธิ์ การเผาโรงเรียน การวางระเบิดในที่สาธารณะ ซึ่งปัญหาเหล่านี้

ยังไม่ได้รับการแก้ไขให้เกิดความสงบเรียบร้อยได้อย่างยั่งยืน และเป็นปัญหาเรื้อรังที่เรารู้สึกว่าควรให้ความสำคัญและร่วมแรงร่วมใจกันเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหา ซึ่งจะช่วยให้สังคมโลกและสังคมไทยไปสู่เป้าหมายอันเดียวกันได้ คือ สันติภาพ

คำว่าสันติภาพในภาษาไทยตรงกับคำว่า peace ในภาษาอังกฤษ คำนี้มี ความหมายแตกต่างกันออกไป เช่น ในภาษาไทยคำว่า สันติภาพ หมายถึง ความสงบ เช่น โลกต้องการสันติภาพ จงร่วมมือกันรักษา

สันติภาพของโลก^๓ ส่วนภาษาอังกฤษ peace หมายถึง สถานการณ์หรือช่วงเวลาที่ไม่มีความขัดแย้งหรือการต่อสู้ จะเห็นได้ว่าการนิยามความหมายของสันติภาพจากตัวอย่างทั้งสองนั้น เป็นการนิยามความหมายของสันติภาพหรือ peace ในระดับภายนอกจากสถานการณ์ของสังคมหรือโลก ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นภายนอกตัวเรา และเป็นปรากฏการณ์ที่เราสามารถมองเห็นหรือรับรู้ได้ แต่เมื่อพิจารณาอย่างลึกซึ้งถึงความหมายของคำว่าสันติภาพ ดังที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) สมณศักดิ์ปัจจุบันที่สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ได้กล่าวไว้ว่า “โดยเฉพาะเมืองฝรั่ง เขาพูดถึงคำว่าสันติภาพ เขามองไปที่สภาพที่คนไม่รบกัน คือไม่มีสงคราม แต่ถ้ามองให้ลึกซึ้งลงไป สันติภาพไม่ใช่แค่นั้น และเมื่อพัฒนาคนด้วยการศึกษาที่ถูกต้องแล้ว จะเกิดสันติภายในตนเองแล้วก็สร้างสันติให้เกิดขึ้นในโลก”^๔

เมื่อพิจารณาที่คำกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าสันติภาพนั้นมี ๒ ระดับ คือ ระดับภายในกับระดับภายนอก โดยสันติภาพจะ

เกิดขึ้นได้ต้องเริ่มจากภายในตัวมนุษย์ก่อน แล้วจึงขยายออกไปสู่ในระดับโลก

อนึ่ง คำว่า ชุมชน ในภาษาไทยนี้มีคำใช้เรียกได้อีกอย่างว่า “ประชา” หมายถึง หมู่คน เช่น ปวงประชา และ “ประชาคม” (Community) หมายถึง ชุมชน, กลุ่มคนซึ่งอยู่รวมกันและมีการติดต่อสัมพันธ์กัน^๕ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าคำว่าชุมชนหรือประชาคมก็ตามหมายถึง กลุ่มคนหรือคนที่อยู่รวมกันมีติดต่อสัมพันธ์กันไม่ว่าจะเป็นในระดับเล็กจากหมู่บ้านจนไปถึงระดับโลก ซึ่งเราก็อาจเรียกได้ว่าเป็นชุมชนได้ และเมื่อรวมกับคำว่า “สันติ” เป็นคำว่าสันติประชาคมแล้วก็น่าจะหมายถึงชุมชนขนาดเล็กตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน เขตจังหวัด ประเทศ และระหว่างประเทศ เกิดความสงบสุขไม่มีปัญหาหรือข้อขัดแย้งที่นำไปสู่ข้อพิพาทจนเกิดสงครามในที่สุด

จากที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดนี้จะเห็นได้ว่า ความขัดแย้งมีอยู่คู่กับมนุษย์ ทั้งนี้เพราะมนุษย์ต้องอยู่รวมกันเป็นสังคม ไม่ว่าจะเป็นสังคมระดับใดก็ตามตั้งแต่สองคนขึ้นไปจนถึงระดับโลก ด้วยเหตุนี้การที่สังคมใดสังคมหนึ่งจะมีความสงบสุขขึ้นก็ต้องอาศัยปัจจัยหลายประการเป็นตัวกำหนด เช่น วิถีประชาธิปไตย ประเพณี และกฎหมาย แต่สิ่งเหล่านี้ถือเป็นเพียงแนวทางหรือกติกาที่จะทำให้สังคมมีสันติภาพได้ในระดับหนึ่ง และจากความหมายของสันติภาพในมุมมองของพระพุทธศาสนานั้นชี้ให้เห็นว่าสันติภาพต้องเริ่มจากจิตใจ

^๓ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔, (กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน), ๒๕๕๖, หน้า ๑๒๐๖.

^๔Longman, Longman Dictionary of Contemporary English, 6th Edition, (Harlow : Pearson Education Limited), 2014, p.1337.

^๕พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), การศึกษาเพื่อสันติภาพ. (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก), ๒๕๓๘, หน้า ๑๒, ๕๑.

^๖ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔, อ้างแล้ว, หน้า ๗๐๓.

ตนเองก่อนแล้วจึงแผ่ขยายไปสู่ชุมชนสังคมอื่น ๆ จนถึงประเทศชาติ และในระดับโลก ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่าหากได้มีการศึกษาวิจัยเรื่องการสร้างสันติประชาคมตามแนวพุทธแล้ว ก็จะทำให้ได้องค์ความรู้ที่จะนำไปใช้สร้างสันติให้เกิดขึ้นในทุกระดับได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างสันติประชาคม

๒. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการสร้างสันติประชาคม

๓. เพื่อบูรณาการการสร้างสันติประชาคมตามแนวพุทธ

๔. เพื่อนำเสนอแนวทางและการสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ “รูปแบบการสร้างสันติประชาคมตามแนวพุทธ”

๓. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ และสรุปผลเชิงพรรณนา มีขั้นตอนดังนี้

๑. ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิจากพระไตรปิฎก และข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ วรรณคดี เป็นต้น พร้อมทั้งศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น ตำรา หนังสือ วารสาร บทความ งานวิจัย

๒. นำข้อมูลจากที่ได้ไปสำรวจมาจัดประเภท วิเคราะห์ หาคำตอบ และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อสร้างกรอบแนวคิดโครงสร้างงานวิจัย

๓. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหรือการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยกำหนดไว้ ๒ กลุ่ม รวม ๒๐ รูป/คน แบ่งได้ดังนี้

๑) ผู้ทรงคุณวุฒิทางพระพุทธศาสนา ที่ได้รับการยอมรับว่ามีความเข้าใจและเชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนา จำนวน ๑๐ รูป/คน

๒) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านสันติศึกษา จำนวน ๑๐ รูป/คน

๔. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านวิชาการทางพระพุทธศาสนา จำนวน ๕ รูป/คน สร้างเครื่องมือจากแนวคิดที่ได้ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๕. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือผู้วิจัยได้นำเครื่องมือที่สร้างเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ ตรวจสอบแล้วหลังจากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไข

๖. การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้บันทึกเทปการสัมภาษณ์ รวมทั้งการจดบันทึกควบคู่กันไปเพื่อความสมบูรณ์ของข้อมูล

๗. การวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอข้อมูล ขั้นตอนนี้นำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์และสรุปผลจากนั้นสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ขึ้น

๔. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยนี้ได้ค้นพบประเด็นที่ตอบวัตถุประสงค์ได้ ๔ ประการ ดังนี้

๑. แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างสันติประชาคม ผู้วิจัยได้ศึกษาประเด็นต่าง ๆ โดยสรุปมาได้ดังต่อไปนี้

ความหมายของสันติภาพ คือ สภาพอันพึงปรารถนาที่มนุษย์จะอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบ เริ่มต้นจากระดับบุคคล คือ สันติภาพภายในตนเอง และไปสู่ระดับสังคม และสิ่งแวดล้อม ส่วนสันติภาพเชิงพุทธ คือ ความสุขอันเกิดจากความสงบภายในตนเองก่อน คือ สงบระงับจากปัญหาอุปสรรคในการดำรงชีวิต หรือสามารถระงับจากกิเลสในชั่วครู่ จนกระทั่งละอาสวะได้ทั้งปวง และสันติภาพในสังคมจะเกิดขึ้นได้ถ้ามนุษย์ในสังคมทุกระดับ ปฏิบัติในศีล สมาธิ ปัญญา สันติภาพก็จะเกิดขึ้น

ประชาคม (community) หมายถึง การอยู่ร่วมกันในหน่วยพื้นที่เดียวกันของประชากรที่เป็นสมาชิก โดยมีความสัมพันธ์กัน หรือมีผลประโยชน์บางอย่างร่วมกัน มีกรอบบรรทัดฐานหรือระเบียบกฎเกณฑ์ของการอยู่ร่วมกันของประชากรที่เป็นสมาชิก แต่ปัจจุบันคำว่า community ไม่ได้จำกัดอยู่กับความหมายที่ให้ความสำคัญกับอาณาบริเวณทางภูมิศาสตร์เท่านั้น แต่รวมถึงชุมชนที่เป็นรูปธรรมหรือชุมชนที่เป็นนามธรรมในลักษณะอื่นด้วย

ประชาคมเชิงพุทธ ได้ศึกษากำเนิดสังคมตามหลักปัจจุสมุปบาท โดยพบว่าสังคมเกิดขึ้นมาจากกระบวนการที่อิงอาศัยกันเป็นรูปกระแส โดยกล่าวถึงธรรมชาติของมนุษย์ที่มีความเห็นแก่ตัวเป็นพื้นฐาน เมื่อเห็นแก่ตัวก็กระทำในสิ่งต่าง ๆ เพื่อสนองความต้องการของตนเอง ทำให้เกิดความเลวร้ายขึ้นในสังคมแต่ความเห็นแก่ตัวของมนุษย์นี้เกิดมาจาก อวิชชา ตัณหา อุปาทานของมนุษย์ สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดสืบเนื่องมาจากตัณหา ก็เกิดตามมาเป็นกระบวนการ ทำให้เกิดความ

เลวร้ายต่าง ๆ ขึ้นในสังคมแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายในคือกิเลสของมนุษย์ กับ สภาพแวดล้อมภายนอก (วัตถุ กาม) ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดสังคมขึ้นมา สรุปว่าสังคมคือ กลุ่มคนรวมตัวกันขึ้นมาเพื่อใช้แก้ไขปัญหาความเลวร้ายที่เกิดจากกิเลสตัณหาของมนุษย์

การสร้างสันติประชาคมตามแนวคิดของนักสันติวิธีหลาย ๆ ท่าน เช่น ๑) ยีนชาร์ป จะพูดถึงการต่อสู้กับคู่ขัดแย้งโดยตรง แม้ว่าคู่ขัดแย้งนั้นจะมีอำนาจเหนือก็ตาม โดยเน้นปฏิบัติการทางสังคมที่ไร้ความรุนแรง แต่อาศัยจำนวนที่แสดงออกถึงความเห็นพ้อง กระบวนการลักษณะนี้จะเหมาะสำหรับประชาชนที่ใช้กดดันต่อฝ่ายผู้มีความรุนแรง ๒) โยฮัน กัลตุง มองภาพสันติภาพในมุมมองมิติ และใช้พระพุทธศาสนาในการแก้ปัญหา ๓) มาร์ติน ลูเธอร์ คิง ได้ใช้การเรียกร้องโดยการพูดสุนทรพจน์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน ความเสมอภาคในการเข้าถึงการบริการทางสังคมที่เท่าเทียมกันระหว่างสีผิว ใช้การเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อให้เกิดพลังในการเรียกร้องความต้องการ มาเป็นแนวทางสร้างสันติภาพ ๔) มหาตมะ คานธี ใช้แนวคิดสันติภาพที่มาจากศาสนาโดยมีหลักสัตยาเคราะห์และอหิงสา

สำหรับนักสันติวิธีของไทย เช่น ๑) ศาสตราจารย์ นพ.วันชัย วัฒนศัพท์ เสนอการสร้างสันติด้วยการใช้กระบวนการพูดคุยกันเพื่อหาข้อยุติเมื่อเกิดความขัดแย้ง เป็นการเผชิญหน้าเพื่อรับฟังเหตุผลของฝ่ายตรงข้าม วิธีการนี้ไม่ทำให้เกิดการแพ้หรือชนะ แต่จะเป็นการหาทางออกร่วมกัน สามารถใช้ได้กับความขัดแย้งในทุกระดับ ๒) ศาสตราจารย์

ดร.ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ มีความเห็นคล้ายกับ ยืน ชาร์ป คือใช้ปฏิบัติการไร้ความรุนแรง ๓) รองศาสตราจารย์ ดร.โคทม อารียา มีความเห็นคล้ายกับศาสตราจารย์ นพ.วันชัย วัฒนศัพท์ ในด้านการสานเสวนา ซึ่งทำให้เห็น วิธีการสร้างสันติภาพด้วยวิธีการต่าง ๆ อย่าง หลากหลาย

ส่วนการสร้างสันติภาพตามแนวพุทธ ผู้วิจัยได้ศึกษา การสร้างสันติภาพใน พระไตรปิฎกที่พระพุทธเจ้าได้แสดงไว้ในเมื่อ เกิดความขัดแย้ง หรือที่เรียกว่า อธิกรณ์ขึ้น และพระพุทธเจ้าได้ใช้วิธีการระงับอธิกรณ์ที่ เรียกว่า อธิกรณ์สมถะ จากนั้นได้ศึกษา แนวคิดจากนักปราชญ์และนักวิชาการทาง พระพุทธศาสนา เช่น สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต) เน้นที่จิตใจเป็นหลักโดย ใช้หลักไตรสิกขา พุทธทาสภิกขุเน้นที่การ เข้าใจหลักการในศาสนาตนเอง เข้าใจศาสนา ผู้อื่น อย่ายึดติดวัตถุนิยม พระธรรมเมธาภรณ์ (ระแบบ จิตตญาโณ) และอาจารย์ สุชีพ ปุญญานุภาพเน้นที่พรหมวิหาร ๔ ในการอยู่ร่วมกันในสังคม และอริยสัจ ๔ ที่ใช้ กำจัดความขัดแย้งทั้งหมด

๒. หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการ สร้างสันติประชาคม มีหลักธรรม ๖ ประการ ดังนี้

๑) หลักไตรสิกขา คือ หลัก การศึกษาเรื่องศีล สมาธิ ปัญญา ประกอบด้วย ๑) สัมมาทิฐิ ความเห็นชอบ ๒) สัมมาสังกัปปะ ความดำริชอบ ๓) สัมมาวาจา การเจรจาชอบ ๔) สัมมากัมมันตะ การกระทำ ชอบ ๕) สัมมาอาชีวะ การเลี้ยงชีพชอบ ๖) สัมมาวายามะ ความพยายามชอบ ๗) สัมมาสติ ความระลึกชอบ ๘) สัมมาสมาธิ ตั้ง

จิตมั่นชอบ หลักทั้ง ๘ ประการนี้ย่อเหลือได้ เพียง ๓ ประการ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา กล่าว ได้ว่าหลักไตรสิกขาเป็นหลักในการพัฒนา ตนเองเพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายสูงสุดคือ พระ นิพพาน

๒) หลักสาราณียธรรม คือ ธรรม เป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึง, ธรรมเป็นเหตุ ให้ระลึกถึงกัน ทำให้มีความเคารพกัน ช่วยเหลือกัน และสามัคคีพร้อมเพรียงกัน พระพุทธเจ้าทรงแสดงหลักสาราณียธรรม ๖ ประการ คือ ๑) เมตตากายกรรม ๒) เมตตา วจีกรรม ๓) เมตตาโมโนกรรม ๔) สาธารณ โภคี ๕) สีสสามัญญตา และ ๖) ทิฏฐิสามัญญ ตา สรุปเป็นไตรสิกขาได้ คือ ข้อที่ ๑, ๒, ๔, ๕ และ ๖ เป็นเรื่องของศีล ส่วนข้อ ๓ เป็นเรื่อง สมาธิ

๓) หลักอปริหานิยธรรม คือ ธรรมที่ ทำให้ไม่มีความเสื่อม เป็นไปเพื่อความสุ ขความเจริญแก่ผู้ปฏิบัติ มี ๗ ข้อ ได้แก่ ๑) หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ๒) เมื่อประชุมก็ พร้อมเพรียงกันประชุม เมื่อเลิกประชุมก็ พร้อมเพรียงกันเลิกประชุมและจักพร้อม เพรียงช่วยกันทำกิจที่สงฆ์พึงทำ ๓) จักไม่ บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ จักไม่เพิกถอนสิ่งที่ บัญญัติแล้ว ๔) สักการะ เคารพบูชาผู้ใหญ่ ทั้งหลาย ๕) ไม่ข่มขืนบังคับปกครองหญิงใน สกฤต ๖) สักการะ เคารพ นับถือ บูชาเจติยสถาน ๗) ถวายความอารักขา ความคุ้มครอง ป้องกันโดยชอบธรรมในพระอรหันต์ทั้งหลาย หรือปัจจุบันคือ นักบวช ซึ่งทั้ง ๗ ข้อ สรุปได้ เป็นเรื่องของศีล หรือระเบียบที่พึงปฏิบัติ ร่วมกัน

๔) หลักการไกล่เกลี่ยคนกลาง ประกอบด้วย ๑) หลักกัลยาณมิตร คือ การ

คัมภีร์ บุคคลที่มีศีล มีการปฏิบัติดี ชักชวนให้ปฏิบัติถูกต้อง สรุปเป็นหลักการของศีล ๒) หลักโยนิโสมนสิการ คือ การใช้ความคิดแยกคาย สรุปเป็นหลักการของปัญญา ๓) หลักอภัยทาน คือ การรักษากาย วาจา ใจให้เป็นปกติสุขไม่เบียดเบียนกัน อีกแง่หนึ่งคือ การงดเว้นโทษต่อกัน สรุปเป็นหลักการของศีล และขั้นตอนระงับความขัดแย้งที่ได้จากการศึกษาในพระไตรปิฎกพบว่า มีดังนี้ ๑) การสร้างบรรยากาศในการเจรจาหรือการนำคู่ขัดแย้งมาสนทนา โดยต้องสร้างบรรยากาศที่มีสภาพผ่อนคลาย เช่น มีการฟังดนตรี มีความร่มรื่น เป็นต้น ๒) การกล่าวถ้อยคำที่กินใจ หรือเป็นข้อความอุปมาอุปไมย โดยให้คู่ขัดแย้งได้ขบคิดถึงปัญหาที่มีนั้น โดยคู่ขัดแย้งได้ใช้โยนิโสมนสิการพิจารณาจนเกิดการปฏิบัติในอภัยทานและสามารถใช้หลัก สาราณียธรรมต่อได้ในการตอบแทน หรือชดเชยความเสียหายกับคู่ขัดแย้ง

๓. บูรณาการการสร้างสันติประชาคมตามแนวพุทธ มีการสร้าง ๔ ขั้นตอน คือ การสร้างสันติทางกาย การสร้างสันติทางจิต การสร้างสันติทางปัญญา และการสร้างสันติทางสังคม กล่าวคือ

๑) การสร้างสันติทางกาย เป็นการสร้างความสงบสุขโดยอาศัยพื้นฐานของการปฏิบัติด้วยศีล ๕ ดังจะเห็นได้จาก ศีลข้อ ๑ ข้อ ๒ ข้อ ๓ คือ การปฏิบัติตามหลักสัมมากัมมันตะ ส่วนศีลข้อที่ ๔ สัมมาวาจา และสัมมาอาชีวะ การเลี้ยงชีพโดยชอบเป็น การปฏิบัติงานที่ต้องอาศัยศีล ๕ เป็นพื้นฐาน

๒) การสร้างสันติทางจิต เป็นการฝึกให้มีความเพียรพยายามเพื่อละอกุศลและระงับไม่ให้เกิดอีก และรักษากุศลทำให้เจริญ

ขึ้นและทำกุศลใหม่ให้เกิด มีสติ กำหนดรู้ตัว ได้ทันอารมณ์ที่เกิดขึ้น ทำให้สามารถจัดการกับอกุศลเหล่านั้นได้ทันที ไม่ปล่อยให้ออกุศลก่อทุกข์ได้ และมีสมาธิ เพื่อทำให้จิตมีกำลังมีความตั้งมั่น ไม่ฟุ้งซ่าน และอาจใช้เมตตาพรหมวิหารในการเจริญสมณะให้จิตสงบขึ้นได้

๓) การสร้างสันติทางปัญญา เป็นการปฏิบัติตามหลักศีล สมาธิ ปัญญาทั้งหมด แต่จะเด่นโดยใช้ปัญญาเป็นแกนในการดำเนินชีวิตประจำวันของทุกคน ซึ่งผู้ดำรงชีวิตตามหลักดังกล่าวนี้ย่อมมีแต่ความสุขทั้งกาย ใจ ไม่มีความขัดแย้งในจิตใจอันเป็นสาเหตุสำคัญของการเกิดความทุกข์ สามารถใช้ปัญญาพิจารณา ลด ละ กิเลสได้ และเมื่อปฏิบัติตนถึงจุดสูงสุดแล้วย่อมถึงสันติสุขคือ นิพพาน

๔) การสร้างสันติทางสังคม หมายถึง ความอยู่ร่วมกันได้ดี เริ่มจากบุคคลภายในครอบครัวอบอุ่น บุคคลในหน่วยงาน ในสังคม มีสันติภาพสามารถอยู่ร่วมกันได้ดีทุก ๆ ระดับ จากครอบครัว ไปสู่ชุมชน และสังคมโลก โดยมีวิธีการสร้างสันติทางสังคม ๒ แนวทาง คือ ๑.การสร้างสันติทางสังคมด้วยหลักสาราณียธรรมและอปริหานิยธรรม ที่เป็นหลักปฏิบัติให้กับบุคคลทุกสถานะได้ปฏิบัติหน้าที่ซึ่งอาศัยหลักทศ ๖ เป็นกรอบในการอธิบายในการใช้สาราณียธรรมและอปริหานิยธรรม ๒.การสร้างสันติทางสังคมด้วยหลักไกล่เกลี่ยคนกลาง เมื่อสังคมมีความขัดแย้งเกิดขึ้นได้อาศัยหลักไกล่เกลี่ยคนกลางเข้ามาระงับความขัดแย้ง ที่ประกอบด้วยหลักธรรม ๓ ประการ คือ ๑.หลักกัลยาณมิตร ๒.หลักโยนิโสมนสิการ ๓.หลักอภัยทาน ซึ่งได้ยกตัวอย่างความขัดแย้งในประเทศไทย คือ กรณีเหตุการณ์ทางการเมืองของไทย เดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๕

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แล้ว สรุปได้ว่า ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๒๐ รูป/คน จำแนกผู้ทรงคุณวุฒิออกเป็น ๒ กลุ่ม ได้แก่ ๑.ผู้ทรงคุณวุฒิสันติศึกษา จำนวน ๑๐ รูป/คน ๒.พระสงฆ์และนักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนา จำนวน ๑๐ รูป/คน โดยผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง ๒๐ รูป/คนนี้มีความเห็นสอดคล้องกันทั้งสิ้นในหลักธรรมที่นำไปใช้สร้างสันติประชาคม กล่าวคือ หลักไตรสิกขา เป็นหลักการศึกษาและปฏิบัติ เพื่อใช้พัฒนานตนเองโดยให้ตนเองไม่เป็นผู้เบียดเบียนผู้อื่น เริ่มจากการมีศีล เมื่อมีศีลย่อมทำให้จิตสงบได้ง่าย ทำให้การเจริญจิตตภาวนาเป็นไปได้สะดวก วิธีการคือให้เจริญเมตตาภาวนา แผ่เมตตาให้สรรพสัตว์ ส่วนเรื่องของปัญญาสิกขาให้เจริญสติปัฏฐาน ๔ จนเกิดปัญญาเห็นและเข้าใจความจริงในอริยสัจ ๔ จนนำมาใช้ระงับความขัดแย้งได้ และเกิดปัญญาเห็นแจ้งจนบรรลุนิพพานคือสันติอย่างแท้จริงในพระพุทธศาสนา ด้านหลักสาราณียธรรมและอปปริหานิยธรรมนี้สามารถทำให้เกิดความรักความสามัคคีขึ้นในหมู่คณะ ส่วนหลักไกล่เกลี่ยคนกลาง ก็ทำให้เกิดการระงับ ความ ขัดแย้งในสัง คม ขึ้นได้ นอกเหนือจากนี้ ผู้ทรงคุณวุฒิบางท่านมีความเห็นเพิ่มเติมแก่ผู้วิจัยว่า ควรนำหลักทศ ๖ มาสร้างสันติประชาคมเพราะผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่า หลักทศ ๖ นี้เป็นเรื่องหน้าที่และความรับผิดชอบของคนที่มีต่อกันในสังคัม คนในสังคัมทุกคนจะต้องมีหน้าที่และความรับผิดชอบหนีไม่พ้นหลักทศ ๖ นี้ คือ พ่อแม่ต่อลูก ลูกต่อพ่อแม่ และตนเองกับสังคัมกับผู้อื่นไม่มากนักน้อย หากทำหลักทศ ๖ นี้มา

สร้างให้สมบูรณ์ได้ สันติประชาคมก็จะเกิดขึ้นด้วย

๕. องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ “การสร้างสันติประชาคมตามแนวพุทธ” สร้างขึ้นจากการสังเคราะห์ แนวคิดการสร้างสันติประชาคม โดยได้แนวคิดจากนักสันติวิธีต่าง ๆ เช่น ยืน ชาร์ป กล่าวถึงปฏิบัติการทางสังคมที่ไร้ความรุนแรง โยฮัน กัลตุง มองภาพสันติภาพในทุกมิติและใช้พระพุทธศาสนาในการแก้ปัญหา มาร์ติน ลูเธอร์ คิง เสนอหลักสิทธิมนุษยชนมาเป็นแนวทางสร้างสันติภาพ ส่วนมหาตมะ คานธี มีวิธีการใช้หลักสัตยาเคราะห์และอหิงสา จะเห็นได้ว่าส่วนใหญ่มีแนวคิดการสร้างสันติด้วยการมีศีล ไม่เบียดเบียน ส่วนนักคิดไทยก็มีศาสตราจารย์ นพ.วันชัย วัฒนศัพท์ ที่เสนอแนวคิดการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง ซึ่งผู้ไกล่เกลี่ยต้องมีจิตใจที่ดี มีความเข้าใจคู่ขัดแย้งทั้งสองฝ่าย ซึ่งตรงกับหลักกัลยาณมิตร หลักโยนิโสมนสิการ และหลักอภัยทาน การไกล่เกลี่ยจึงจะสำเร็จได้ และได้ศึกษาหลักธรรมต่าง ๆ ในพระพุทธศาสนาเพื่อใช้สร้างสันติประชาคมโดยพบหลักธรรม ดังนี้

๑.หลักไตรสิกขา ใช้การสร้างสันติทางกาย จิต และปัญญาของตนเองเพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายสูงสุดคือ พระนิพพาน

๒.หลักสาราณียธรรม คือ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึง มีข้อปฏิบัติ ๖ ประการ คือ ๑) เมตตาภาวนา ๒) เมตตาวิจิตรกรรม ๓) เมตตาโมกขกรรม ๔) สาธารณโภคี ๕) สีสสามัญญตา และ ๖) ทิฏฐิสามัญญตา สรุปเป็นไตรสิกขาได้ คือ ข้อที่ ๑,

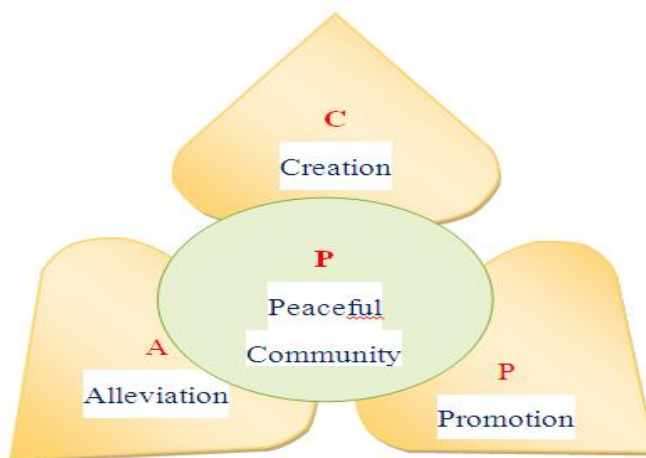
๒, ๔, ๕ และ ๖ เป็นเรื่องของศีล ส่วนข้อ ๓ เป็นเรื่องสมาธิ

๓.หลักอปริหานิยธรรม คือ ธรรมที่ทำให้ไม่มีความเสื่อม เป็นไปเพื่อความสุข ความเจริญแก่ผู้ปฏิบัติ มี ๗ ข้อ ได้แก่ ๑) หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ ๒) เมื่อประชุมก็พร้อมเพรียงกันประชุม เมื่อเลิกประชุมก็พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม ๓) จักไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ จักไม่เพิกถอนสิ่งที่บัญญัติแล้ว ๔) สักการะ เคารพ นบถือ บูชาผู้ใหญ่ทั้งหลาย ๕) ไม่ข่มขืนบังคับปกครองหญิง ๖) สักการะ เคารพ นบถือ บูชาเจตียสถาน ๗) ให้

ความคุ้มครอง ป้องกันโดยชอบธรรมในพระอรหันต์ทั้งหลาย หรือปัจจุบันคือนักบวช ซึ่งทั้ง ๗ ข้อ สรุปลงได้เป็นเรื่องของศีล หรือระเบียบที่พึงปฏิบัติร่วมกัน

๔. หลักการไถ่เกลี่ยคนกลาง อันประกอบ ด้วย ๑) หลักกัลยาณมิตร สรุปลงได้เป็นหลักของศีล ๒) หลักโยนิโสมนสิการ สรุปลงได้เป็นหลักของปัญญา ๓) หลักอภัยทาน สรุปลงได้เป็นหลักของศีล

เมื่ออาศัยเนื้อหาตามที่ศึกษามาแล้ว สามารถสร้างเป็นองค์ความรู้ “การสร้างสันติประชาคมตามแนวพุทธ” ได้ดังนี้

ภาพที่ ๑ รูปแบบการสร้างสันติประชาคมตามแนวพุทธ

การสร้างสันติประชาคมตามแนวพุทธ คือ ชุมชนหรือสังคมมีสันติภาพ อธิบายว่า การสร้างสันติประชาคมตามแนวพุทธ เริ่มจากการมีสันติภาพภายใน คือ การศึกษาและปฏิบัติในหลักไตรสิกขาและสันติภาพภายในนี้เป็นปัจจัยให้เกิดสันติภาพภายนอก สันติภาพภายนอกเป็นเรื่องเกี่ยวกับความสัมพันธ์

ระหว่างบุคคล เมื่อบุคคลใดมีสันติภาพภายนอก แล้วทำให้บุคคลนั้นสามัคคีปรองดองกับผู้อื่นในทุกระดับ ซึ่งสันติภาพภายนอกนี้อาศัยหลักการส่งเสริมด้วยหลักสาราณียธรรมและ อปริหานิยธรรม และเมื่อมีความขัดแย้งเกิดขึ้นให้ระงับยับยั้งด้วยหลักการไถ่เกลี่ยคนกลางที่ประกอบด้วย

หลักกลยาณมิตร หลักโยนิโสมนสิการ และหลักอภัยทาน ก็จะทำให้ความขัดแย้งสงบลงได้ เมื่อได้ศึกษาหลักธรรมตามที่กล่าวมา ประกอบกับความคิดเห็นของผู้ทรง คุณวุฒิทั้ง ๒๐ รูป/คนได้เสนอไว้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเป็นรูปแบบการสร้างสันติประชาคมแนวพุทธ คือ “CPAP MODEL” ดังนี้

C = Creation คือ การสร้างสันติภาพตนเองด้วยหลักไตรสิกขา ทำให้มีระเบียบดี คิดดี รู้ดี

P = Promotion คือ การส่งเสริมสันติทางสังคมด้วยหลักสาราณียธรรมและอปริหานียธรรม

A = Alleviation คือ การระงับความขัดแย้งในสังคมด้วยหลักการไกล่เกลี่ยคนกลาง ที่ประกอบด้วย หลักกลยาณมิตร หลักโยนิโสมนสิการ และหลักอภัยทาน

P = Peaceful Community คือ สันติประชาคม หมายถึง การสร้างสันติในตนเอง การส่งเสริมสันติทางสังคม และการระงับความขัดแย้งได้จนทำให้เกิดความสงบในสังคม

๖. ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะระดับนโยบาย ดังนี้

๑.๑ หน่วยงานภาครัฐ กระทรวงต่าง ๆ ต้องสนับสนุนส่งเสริมอย่างจริงจังให้มีการปลูกฝังค่านิยมที่ถูกต้อง เช่น ศีล ๕ และส่งเสริมหลักสิทธิมนุษยชน โดยมีแนวนโยบายของภาครัฐ โดยให้ส่วนราชการต่าง ๆ ช่วยส่งเสริมและสร้างสันติ ดังนี้

๑) กระทรวงศึกษาธิการจัดให้มีหลักสูตรเรื่องสิทธิมนุษยชน และหลักธรรมที่ส่งเสริมสันติภาพในทุกระดับชั้นตั้งแต่อนุบาล

จนถึงอุดมศึกษา เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องจะได้เกิดความรัก ปฏิบัติถูก ไม่ละเมิดต่อผู้อื่นด้วยกาย วาจา ใจ

๒) กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่ถูกระงับละเมิดสิทธิมนุษยชน เช่น ช่วยเหลือผู้หญิงสตรีและเด็ก ให้ที่พักพิง จัดหางานตามหลักสัมมาอาชีวะ

๓) กระทรวงมหาดไทยมีหน้าที่ตรวจสอบดูแล การละเมิดสิทธิมนุษยชนในระดับหมู่บ้านตำบล อำเภอ จังหวัด

๔) สำนักงานตำรวจแห่งชาติต้องมีความรู้ความเข้าใจ ในข้อกฎหมายที่จะดูแลผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน และจัดการกับผู้ละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างถูกต้อง

๕) กระทรวงยุติธรรมเป็นผู้ใช้กฎหมายจึงต้อง มีความรู้ความเข้าใจ และสามารถตัดสินข้อพิพาททางสิทธิมนุษยชนได้อย่างถูกต้องเป็นธรรม

๑.๒ รัฐวิสาหกิจ ภาคเอกชน องค์กร มูลนิธิ ร่วมกันให้ความรู้ หรือเชิญชวนประชาชนเข้าร่วมโครงการต่าง ๆ ที่จะช่วยสร้างความรัก ความสามัคคีในชุมชน

๑.๓ สถาบันการศึกษา โรงเรียน มหาวิทยาลัย เสนอให้มีหลักสูตรเกี่ยวกับสันติศึกษาที่มีเนื้อหาในการสร้างความเข้าใจอันดีในการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม นอกจากนี้ยังมีเนื้อหาสันติศึกษาตามแนวพุทธด้วย โดยให้แบ่งเนื้อหาการเรียนการสอนตั้งแต่ ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา และอุดมศึกษาด้วย ทั้งนี้ต้องสร้างครู อาจารย์ที่มีความรู้ความเข้าใจด้วย

๒. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย ควรมีการศึกษาเพิ่มในประเด็นอื่น ดังนี้

๒.๑ ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักธรรม
การสร้างสันติในพื้นที่ต่าง ๆ เช่น หมู่บ้าน
ตำบล หรืออำเภอ เพื่อให้ได้ผลปฏิบัติที่เป็น
รูปธรรม

๒.๒ ศึกษาเปรียบเทียบการสร้าง
สันติประชาคมตามหลักธรรมของศาสนาอื่น ๆ
๒.๓ ศึกษากระบวนการระงับความขัดแย้ง
ตามหลักพุทธธรรม

บรรณานุกรม

๑. พระไตรปิฎก

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

๒. หนังสือภาษาไทย

โคทม อารียา. ข้อชวนพิจารณาเรื่องสันติภาพ ในประมวลความรู้เรื่องสันติภาพ.
กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). การศึกษาเพื่อสันติภาพ. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก,
๒๕๓๘.

พระมหาธรรมา ธมฺมहाโส. พุทธสันติวิธี : การบูรณาการหลักการและเครื่องมือจัดการความ
ขัดแย้ง. กรุงเทพมหานคร : ๒๑ เซ็นจูรี, ๒๕๕๔.

พระโสภณคุณาภรณ์ (ระแบบ ฐิตญาโณ). ศาสนากับสันติภาพ. กรุงเทพมหานคร : ศิวพร,
๒๕๓๐.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔. กรุงเทพมหานคร :
ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๖.

๓. หนังสือภาษาอังกฤษ

K N Jayatillake. Buddhism and Peace. Buddhist Publication Society. Kandy : Sri
Lanka, 2008.

Longman. Longman Dictionary of Contemporary English. 6nd Edition. Harlow :
Pearson Education Limited, 2014.
